

УДК 636.32/082

DOI <https://doi.org/10.32782/2226-0099.2024.139.1.30>

ПРОДУКТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ ОВЕЦЬ УКРАЇНСЬКОЇ ГІРСЬКОКАРПАТСЬКОЇ ПОРОДИ В УМОВАХ БУКОВИНИ

Лесик О.Б. – к.с.-г.н., с.н.с.,

заступник директора з наукової роботи,

Буковинська державна сільськогосподарська дослідна станція

Інституту сільського господарства Карпатського регіону

Національної академії аграрних наук України

Похивка М.В. – науковий співробітник,

Буковинська державна сільськогосподарська дослідна станція

Інституту сільського господарства Карпатського регіону

Національної академії аграрних наук України.

Коленчук М.М. – молодший науковий співробітник,

Буковинська державна сільськогосподарська дослідна станція

Інституту сільського господарства Карпатського регіону

Національної академії аграрних наук України

У статті відображені результати досліджень продуктивності овець української гірськокарпатської породи.

На сьогоднішній день галузь вівчарства в передгірській та гірській зонах Буковини знаходиться в критичному стані. Відновлення галузі вівчарства в горах можливо лише при удосконаленні існуючих та розробці нових більш ефективних технологій виробництва продукції вівчарства. Це можливо досягнути шляхом створення високопродуктивних стад, розширення мережі племінних господарств, організації елевєрів по вигодовуванню племінних баранів-плідників, створенню необхідних умов годівлі та утримання, покращення гірських луків та пасовищ

Метою досліджень було провести комплексну оцінку овець української гірськокарпатської породи та вивчити основні показники продуктивності в умовах Буковини.

Тварини в господарстві де проводили дослідження міцної конституції, середньої величини та пропорційної будови тіла. Встановлено живу масу вівцематок 49,8 кг, настриг вовни в митому волокні – 2,5 кг, довжина ості – 15,5 см, пуху – 9,3 см, коефіцієнту вовноності 51 г/кг, за співвідношенням пуху до ості відповідають напівгрубій вовні.

Результати досліджень характеризують високі відтворювальні здатності вівцематки української гірськокарпатської породи в даному господарстві. Заплідненість вівцематок в господарстві становить 91,6%, плодючість 128,3%, вихід ягнят на 100 вівцематок становить 118 голів

Слід зазначити, що вівцематкам української гірськокарпатської породи притаманні високі показники молочної продуктивності. Відмічено, що тривалість лактації становить 195 днів. За період трьохразового доїння від однієї дійної вівцематки отримано 77,9 кг товарного молока. Все товарне молоко було перероблено на бринзу 19,5 кг бринзи.

Ключові слова: вівці, жива маса, порода, відтворювальна здатність.

Lesik O.B., Pohyvka M.V., Kolenchuk M.V. Productivity characteristics of sheep of the Ukrainian mountain Carpathian breed in the conditions of Bukovina

The article reflects the results of research on productivity indicators of sheep of the Ukrainian Mountain Carpathian breed.

Today, the sheep breeding industry in the foothills and mountain zones of Bukovina is in a critical state. Restoration of sheep farming in the mountains is possible only with the improvement of existing and development of new, more efficient production technologies. This can be achieved by creating highly productive herds, expanding the network of breeding farms, creating the necessary conditions for feeding and maintenance, improving mountain meadows and pastures.

The purpose of the research was to conduct a comprehensive assessment of sheep of the Ukrainian Mountain Carpathian breed and to study the main indicators of their productivity in the conditions of Bukovina.

Animals in the farm were studied for their strong constitution, average size and proportional body structure. The live weight of ewes was determined to be 49,8 kg, wool shear in washed fiber – 2,5 kg, bristle length – 15,5 cm, down – 9,3 cm, wooliness coefficient 51 g/kg.

In the results of our research, the high reproductive capacity of ewes was noted. Thus, fertilization is 91,6%, fertility is 128,3%, the yield of lambs per 100 ewes is 118 heads. It should be noted that ewes of the Ukrainian Mountain Carpathian breed have high milk productivity. The duration of lactation is 195 days. During three milkings, 77,9 kg of marketable milk was obtained from one milking ewe. All commercial milk was processed into 19,5 kg of cheese.

Further development of Mountain Carpathian sheep breeding at the current stage is carried out in the direction of increasing the number of animals of the desired type, improving the breed by using breeding rams of the Bukovina type of the alkannin meat-wool breed.

Key words: *sheep, live weight, breed, reproductive capacity.*

Постановка проблеми. Україна, зокрема і Буковина має унікальні генетичні ресурси племінних овець різних типів, порід і напрямів продуктивності [2, с. 38-44; 4, с. 35-43].

Однією з районованих порід овець у передгірській та гірській зонах Буковини є українська гірськокарпатська порода овець з білою вовною килимового напрямку продуктивності.

Тому, вивчення показників комбінованої продуктивності овець є складовою селекційно-племінної роботи та актуальним питанням сьогодення у зоні Українських Карпат.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вівчарство – галузь тваринництва, яка є джерелом надходження різноманітної продукції (вовни, м'яса, молока, овчин, смушків, а також ланоліну та кишок для парфумерної і фармакологічної промисловості), проте перебуває в кризовому стані вже майже чверть століття [1, с. 57-68; 11, с. 200-206].

Вже багато років вівчарство в гірській та передгірній зоні Буковини було необхідною та важливою галуззю у веденні домашнього господарства. Невибаглива та економна у годівлі, легко пристосовується до будь-яких погодньо-кліматичних умов, вівця годувала і одягала людей. Наявність великих площ гірських пасовищ та сіножатей, створює сприятливі умови для розвитку вівчарства та виробництва дешевої вівчарської продукції. Вівці – єдиний вид сільськогосподарських тварин в горах, які з ранньої весни до пізньої осені використовують дешеві пасовищні корми і не вимагають великих затрат на їх утримання.

Тут здавна, поряд з великою рогатою худобою, місцеве населення займалось розведенням овець, вовна з яких є цінною сировиною для виготовлення килимів, ліжників, які завдяки художньому оформленню та високій якості, користувалися і користуються великим попитом не лише в Україні, а й за її межами. Крім того, вівчарство в горах було потужним джерелом виробництва продуктів харчування для місцевого населення (баранини, молока, бринзи тощо) [3, с. 18-19; 4, с. 35-43; 5, с. 122-125].

Економічні та соціальні умови останнього десятиріччя в Україні призвели до того, що навіть у цьому вівчарському регіоні галузь зазнала значних втрат, різко скоротилися чисельність поголів'я овець та обсяги виробництва вовни, м'яса, молока. Відсутність державної підтримки гірського вівчарства, вкрай низькі ціни на грубу гірськокарпатську вовну та низька купівельна спроможність населення виробів з неї, а також зміна власності на землю ось далеко не повний перелік факторів, що спричинили кризову ситуацію в галузі [1, с. 57-68; 2, с. 38-44].

В даний час у гірській зоні Карпат понад 80% поголів'я овець перебуває в індивідуальних господарствах, які стали малочисельними за кількістю овець. В зв'язку з цим погіршився стан селекційної роботи, зменшилась продуктивність тварин, відтворювальна здатність, змінюється тип вовнового покриву. Виникає загроза знищення єдиної в Україні унікальної породи з білою напівгрубою вовною килимового типу [5, с. 122-125; 6, с. 53-56].

Відновлення галузі вівчарства в горах можливо лише завдяки відпрацюванню і впровадженню нових підходів господарювання в ринкових умовах переведення галузі на інтенсивний шлях ведення, який ґрунтується на поліпшенні генетичного потенціалу, високому рівні селекції, що дасть можливість одержувати тварин міцної конституції, добре пристосованих до екологічних умов регіону, здатних давати високу продуктивність. Удосконалення існуючих та розробка нових більш ефективних технологій виробництва продукції вівчарства можливо досягнути шляхом створення високопродуктивних стад, розширення мережі племінних господарств різних форм власності, організації елеврів по вирощуванню племінних баранів-плідників, створенню необхідних умов годівлі та утримання, покращення гірських луків та пасовищ [2, с. 38-44; 10, с. 125-129].

Подальший розвиток гірськокарпатського вівчарства на сучасному етапі проводиться в напрямі збільшення поголів'я тварин бажаного типу, удосконалення породи шляхом створення зональних типів і селекційних стад, що зумовлює збільшення вовнової, м'ясної і молочної продуктивності, добору, відбору та спрямованого вирощування ремонтних баранів із високим генетичним потенціалом продуктивності та їх широкого використання у господарствах різних форм власності, впровадження інтенсивного відтворення стада овець, спрямованого вирощування ярок при повноцінній годівлі в усі періоди індивідуального розвитку, створення сітки племінних репродукторів в кількості не менше 10-15% від наявного поголів'я.

Рівень продуктивності овець обумовлений генетичними особливостями, а також факторами зовнішнього середовища, в першу чергу умовами годівлі і утримання [5, с. 122-125; 6, с. 53-56; 11, с. 200-206].

Відтворювальна здатність вівцематок в значній мірі обумовлена генотипом, їх вгодованістю, а також забезпеченістю зеленими кормами, які стимулюють активність і овуляцію яйцеклітини.

Молочна продуктивність вівцематок – генетично обумовлена селекційна ознака, яка в значній мірі сприяє реалізації генетичного потенціалу скороспілості одержаного від них приплоду, а також виробництву товарного молока після відлучення ягнят [5, с. 122-125; 9, с. 125-129].

Слід зазначити, що одним з основних показників вовнової продуктивності овець української гірськокарпатської породи є настриг митої вовни, який залежить від генотипу поголів'я, віку, вгодованості тварини, площі шкіри, густоти вовни в руні, товщини і довжини вовни [6, с. 53-56; 9, с. 125-129].

В даний час в Чернівецькій області розводять декілька порід овець, а саме буковинський тип асканійської м'ясо-вовнової, буковинський тип асканійської каракульської, та українську гірськокарпатську породи. Тварини кожної з цих порід мають загальні та індивідуальні особливості при їх розведенні в різних природно-кліматичних зонах [4, с. 35-43; 5, с. 122-125].

На сьогоднішній день проблеми розвитку галузі вівчарства потребують необхідності наукових досліджень з метою удосконалення існуючих і створення нових порід та породних груп, типів, ліній з кращими біологічними та господарськими ознаками.

Постановка завдання. Метою наших досліджень було висвітлити основні показники продуктивності овець української гірськокарпатської породи з білою вовною килимового напрямку продуктивності, яких розводять в природньо-кліматичних умовах Буковини.

Методи досліджень. Науково-дослідна робота виконана на поголів'ї овець української гірськокарпатської породи в умовах у господарства Гуз А.І. Глибоцького району Чернівецької області. Використовували зоотехнічні та статистичні методи.

Для характеристики відтворної здатності вівцематок визначали заплідненість, багатоплідність та збереженість молодняку.

Рівень молочної продуктивності вівцематок вивчено під час одержання товарного молока методом трьохразового доїння щомісячно (з травня по серпень), після відлучення ягнят у 2-2,5-місячному віці.

Комплексну оцінку проведено при індивідуальному бонітуванні тварин згідно Інструкції бонітування [12, с. 156]. В період стриження у тварин було визначено настриг вовни.

Біометричну обробку даних проводили за допомогою програмного забезпечення MS Excel з використанням статистичних функцій [8, с. 292–310].

Виклад основного матеріалу досліджень. Висвітлено основні результати досліджень показників комбінованої продуктивності овець української гірськокарпатської породи.

Селекційна робота з тваринами української гірськокарпатської породи, яка покращена баранами-плідниками буковинського типу асканійської м'ясо-вовнової породи з кросбредною вовною, проводилась у приватному господарстві Гуз А.І., Глибоцького району. Поголів'я в даному господарстві становить 307 голів, з них 251 вівцематка, або 81,8%, 12 баранів-плідників, 6 баранців та 38 ярок. Тварини бажаного типу середньої величини, міцної конституції, пропорційної

Тварини в даному господарстві середньої величини, міцної конституції та пропорційної будови тіла. Голова невелика, суха, барани переважно з рогами та можливою горбоносістю. Оброслість голови до лінії очей, ніг – до зап'ясткового та скакального суглобів. Вовна білого кольору, допускаються кольорові плями на голові, вухах, ногах. Шия середньої довжини і ширини, холка висока, вузька. Груди достатньо широкі, глибокі й довгі. Спина порівняно довга, пряма, поперек та зад неширокий. Кінцівки високі, тонкі, правильно поставлені.

Нами відмічено, що жива маса вівцематок становила 49,8 кг, настриг вовни в митому волокні – 2,5 кг, довжина ості – 15,5 см, пуху – 9,3 см, коефіцієнту вовновості 51 г/кг, за співвідношенням пуху до ості відповідають напівгрубій вовні. Яркі в річному віці досягали живої маси 38,8 кг, що на 30% вище за стандарт (табл. 1).

Під час проведення комплексної оцінки тварин, нами встановлено, що вовна у овець біла, неоднорідна. Косиці еластичні, складаються переважно з грубого довгого пуху, перехідних волокон і невеликої кількості тонкої та середньої ості. Перехідні та остьові волокна утворюють невелику та середню за розмірами косицю. Підшерстя становить не менше 50% загальної довжини косиці. Встановлено, що вовна на різних частинах тіла тварини не різниться між собою за довжиною та тониною. Жиропіт білого і світло-кремового відтінків, рідше жовтого. За якісними та кількісними показниками вовна відповідає вимогам для виробництва рідноманітних виробів. В ній міститься 66,4% пуху, 36,6% ості. Вихід чистої вовни без нижчих сортів становить не менше 63%.

Таблиця 1

Показники продуктивності овець

Групи	Всього, голів	Жива маса, кг $X \pm S_x$	Настриг вовни, кг		Довжина вовни, см		Співвідношення пуху до ості	Коефіцієнт вовновості, г/кг
			немитої $X \pm S_x$	митої	ості $X \pm S_x$	пуху $X \pm S_x$		
Барани-плідники	12	80,2±1,30	7,0 ±0,45	4,4	-	13,5±0,50	-	55
Баранці	6	44,1±0,40	4,8±0,35	3,0	15,0±0,37	8,0±0,26	0,53	68
Вівцематки	251	49,8±0,35	4,0±0,25	2,5	15,5±0,45	9,3±0,20	0,60	51
Ярки	38	38,8±0,25	2,9±0,38	1,8	11,7±0,34	8,5±0,30	0,73	47
Всього:	307							

Важливим селекційним прийомом підвищення молочної та м'ясної продуктивності овець є багатоплідність вівцематок. Даній селекційній ознаці приділяється велика увага, яка в значній мірі обумовлена генотипом, їх вгодованістю, а також забезпеченістю зеленими кормами.

Як відомо, відгінно-полонинне утримання українських гірськокарпатських овець вимагає ранніх зимових окотів, для того, щоб виходячи на полонини (25-30 травня) ягнята встигли підрости та могли самостійно випасатися. Враховуючи цю особливість, ягніння в господарствах передгірської та гірської зонах починається в другій половині січня, а масове – приходить в лютому та в першій половині березня. У серпні-вересні вівцематки приходять в охоту. У зв'язку з відсутністю можливості проведення штучного осіменіння в гірських умовах на полонинах, осіменіння вівцематок вільне та ручне.

За результатами досліджень відтворних якостей встановлено, що вівцематки української гірськокарпатської породи в даному господарстві характеризуються високими показниками відтворювальної здатності. Заплідненість вівцематок в господарстві становить 91,6%, плодючість 128,3%, вихід ягнят на 100 вівцематок становить 118 голів (табл. 2).

Таблиця 2

Відтворювальна здатність вівцематок

Показник	Приватна особа Гуз А.І.
Вівцематок, голів	251
з них об'ягнилось, голів	230
Заплідненість, %	91,6
Одержано ягнят, голів	295
Багатоплідність, %	128,3
Вихід ягнят на 100 вівцематок, голів	118
Збереженість молодняка, %	190,1

В господарстві де проводилась науково-дослідна робота від вівцематок народилося 295 голів ягнят при високій їх збереженості до 2,5-місячного віку -190,1%.

В цьому віці, за технологією яка розроблена на Буковині, ягнят відлучають від вівцематок з метою подальшого їх доїння для отримання товарного молока. На сьогоднішній день в господарствах Буковини основний прибуток отримують від реалізації продуктів виготовлених з овечого молока.

Слід зазначити, що тривалість лактації у вівцематок української гірськокарпатської породи – 195 днів. За період доїння від однієї дійної вівцематки отримано 77,9 кг товарного молока. Все товарне молоко було перероблено на бринзу 19,5 кг бринзи.

Від гірськокарпатських овець можна отримати значно більше продукції, якщо їм створити оптимальні умови годівлі протягом року. Для цього на середньорічну голову потрібно заготовляти такі корми (в центнерах): сіно 3,0-3,3, силос 2,0-2,5, зелених кормів (пасовища) – 10,0-12,0, концентратів 0,3-0,5, що містять 400-450 к. од. або 35-37 кг перетравного протеїну.

Однак, грубововнове вівчарство гірської та передгірної зони в його сучасному стані в більшості господарств не задовольняє економічних інтересів.

Слід зазначити, що в даному господарстві для покращення продуктивних якостей тварин на вівцематках української гірськокарпатської породи використовували плідників буковинського типу асканійської м'ясо-вовнової породи з кросбредною вовною. Одержані помісні тварини від схрещування вівцематок української гірськокарпатської породи з баранами-плідниками буковинського типу асканійської м'ясо-вовнової породи з кросбредною вовною, переважали материнську основу за живою масою – на 9,3%, багатоплідністю – на 16%, настригом вовни – на 23,5%. Довжина ості скоротилася на 14,3%, довжина підшерстя збільшилася на 15,1%, тривалість доїння – на 37-40 днів, а виробництво товарного молока майже в два рази [5, с. 122-125].

Помісні баранці та ярки за показниками продуктивності значно відрізняються від ровесників української гірськокарпатської породи, як за живою масою так і настригом вовни. Вовна відноситься до напівгрубої, що планувалося отримати. Тварини з напівгрубою вовною в подальшому будуть розводити «в собі».

Висновки та пропозиції. Тварина української гірськокарпатської породи, яких розводять на Буковині характеризуються високими показниками комбінованої продуктивності. Вівцематкам притаманна висока відтворювальна здатність та молочна продуктивність.

Подальший розвиток гірськокарпатського вівчарства на сучасному етапі проводиться в напрямі збільшення поголів'я тварин бажаного типу, удосконалення породи шляхом використання баранів-плідників буковинського типу асканійської м'ясо-вовнової породи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Аверчева Н.О. Перспективи ефективного розвитку галузі вівчарства. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2020. Вип. 2. С. 57–68.
2. Вдовиченко Ю.В., Жарук П.Г. Генетичні ресурси овець в Україні. *Вісник аграрної науки*. 2019. № 5. (794). С. 38–44.
2. Сулима Я.Ф. Породи овець народжена в Українських Карпатах. *Вівчарство: міжвід.темат.наук. збірник*. 1995. Вип. 28. С. 18-19.
3. Черномиз Т.О. Проблеми гірського вівчарства. *Вівчарство: міжвід.темат.наук. збірник*. 2006. Вип. 30. С. 35-43.
4. Лесик О.Б., Похивка М.В., Маковійчук С.Д. Особливості розведення овець української гірськокарпатської породи в умовах Буковини. *Науковий вісник «Асканія-Нова»*. 2021. Вип. 14. С. 122-125.

5. Петришин М.А. Якість вовни українських гірськокарпатських овець передкарпатського і закарпатського внутріпородних типів. *Вівчарство: міжвід. темат. наук. збірник*. 1995. Вип. 28. С. 53-56.
6. Інструкція з бонітування овець; Інструкція з племінного обліку у вівчарстві та козівництві. К. 2003. 156 с.
7. Методологія та організація наукових досліджень у тваринництві: посібник / за ред. І. І. Ібатулліна, О. М. Жукорського. К.: Аграр. Наука. 2017. С. 328.
8. Лесновська О. В. Особливості вовнового покриву овець. *Науково-технічний бюлетень. Науково-дослідного центру біобезпеки та екологічного контролю ресурсів АПК*. 2016. Т. 4. № 1. С. 125-129.
9. Бінкевич В.Я., Яценко І.В. Вівчарство України: основні тенденції функціонування галузі. *Науковий вісник ЛНУВМБТ ім. С.З. Гжицького*. 2015. Том 17. № 1. (61). Ч. 2. С. 212-220.
10. Нежлукченко Т.І. Основні напрямки підвищення ефективності галузі вівчарства. *Науковий вісник. Тваринництво та технології харчових продуктів*. 2016. № 6. С. 200-206.